

можливим її приєднання до метафізичної сакральної реальності та означення індивідуальної траєкторії реалізації особистісного покликання.

Підсумовуючи, зауважимо: духовна природа людини є матрицею всіх потенційних здатностей людського “Я” як людини і як особистості. Віра є могутньою психодинамічною силою, межевою трансцендентною диспозицією, що відкриває перед людиною можливості повноцінного звершення її життя. Повноцінного – у значенні наповненого граничним сенсом, який пронизує усе життя людини, – хвилини радості і розпачу, хвилини падіння і злету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Климишин О. І. Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід: монографія. Івано-Франківськ : Гостинець, 2010. 440 с.
2. Климишин О.І. Християнсько-психологічні основи духовного розвитку особистості: автореф. дис. ... док. психол. наук :19.00.07. Київ, 2013. 44 с.
3. Москалець В.П. Релігійна віра як духовна цінність українського народу. *Духовні цінності українського народу*. Івано-Франківськ, 1999. С. 127-178.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Коваленко М. С.

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

master932000@gmail.com

Актуальність дослідження. Формування професійної ідентичності майбутніх психологів є складним багатовимірним процесом, що включає усвідомлення власної ролі, функцій і цінностей у професійній сфері. У сучасних

умовах воєнного стану в Україні цей процес ускладнюється зовнішніми викликами: емоційною нестабільністю, зростанням потреб у психологічній допомозі, впливом травматичних подій на мотиваційну, смисложиттєву й етичну сфери майбутніх фахівців. У результаті відбувається значна трансформація не лише змісту професійної підготовки, а й психологічного самосприйняття здобувачів освіти.

Зміни соціального контексту, які спровоковані війною, загострюють потребу в рефлексії професійного вибору, переосмисленні професійних цінностей, визначенні особистого сенсу майбутньої професійної діяльності. Як свідчать сучасні [2; 5], саме в кризових умовах студенти мають можливість глибше інтегрувати свої знання, досвід, емоції у єдину ідентифікаційну структуру, що визначає рівень їх професійної готовності. Професійна ідентичність психолога виступає не лише результатом освітнього впливу, але і показником особистісної зрілості, соціальної активності та адаптивності до умов високої невизначеності, які нині формують нові вимоги до гуманітарних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Формування професійної ідентичності майбутніх психологів є процесом особистісного й професійного зростання, у якому відбувається інтеграція знань, навичок, ціннісних орієнтацій і уявлень про себе як фахівця у вибраній галузі. Ідентичність виконує не лише функцію самовизначення, а й виступає внутрішнім регулятором поведінки, мотивації та професійної відповідальності. Особливо чітко динаміка становлення професійної ідентичності виявляється у майбутніх психологів, оскільки їхня майбутня професійна діяльність пов'язана з високим рівнем рефлексивності, емпатії, етичної зрілості й особистісної відповідальності. У мирний час цей процес уже є складним і тривалим, але в умовах війни він ускладнюється підвищеним психоемоційним напруженням, нестабільністю зовнішнього середовища та зміною ролі психолога в суспільстві. У таких умовах формується не просто професійна ідентичність, а ідентичність фахівця, здатного функціонувати у

ситуації гуманітарної кризи [3].

Професійна ідентичність майбутнього психолога формується в результаті взаємодії трьох ключових блоків: особистісного (самооцінка, життєві цінності, здатність до саморефлексії), освітньо-професійного (якість підготовки, зміст навчальної програми, практика) та соціального (суспільні очікування, образ професії, міжособистісні впливи). В умовах війни всі три компоненти зазнають трансформаційного впливу. Особистісна сфера студента часто стикається з кризою смислів, посиленням тривожності, водночас – з посиленням прагненням бути корисним, долучитись до загального психосоціального спротиву. Війна стає для студентів-психологів не лише фоном навчання, а контекстом, у якому здійснюється практична апробація власної професійної ролі – через волонтерську діяльність, перші консультативні спроби, участь у психопросвітницьких проєктах [4].

На рівні освітньо-професійного компонента спостерігається переорієнтація акцентів – від академічного засвоєння до прагнення прикладного застосування знань. Освітній простір, зазнаючи впливу воєнних обставин, змінює формат взаємодії: зростає значення інтерсуб'єктного навчання, практикоорієнтованих курсів, симуляцій кризових інтервенцій, розгляду реальних кейсів з поля. Це сприяє зміцненню професійної самоідентифікації, але водночас ставить перед студентами етичні й психологічні виклики – необхідність розмежовувати власний емоційний досвід і професійну позицію, формувати межі особистісного залучення та емоційної дистанції. Савчук З.С. у своїй статті зазначає, що саме в екстремальних умовах студент може вперше чітко актуалізувати свою професійну позицію, побачити соціальну значущість майбутньої професії, що, у свою чергу, пришвидшує перехід від формального засвоєння ролі до її інтеріоризації [5].

Соціальний компонент ідентичності в умовах війни також набуває особливого значення. Психолог як фігура стає об'єктом очікувань, суспільної проєкції, символом підтримки й емоційної стабільності. Це може як стимулювати самореалізацію студентів, так і породжувати внутрішню напругу – відчуття

невідповідності, сумніви у власній готовності, страх професійної некомпетентності. За даними статті з фахового збірника «Ідентичність особистості в умовах суспільних трансформацій», в умовах кризи соціальний імідж професії стає додатковим стимулом до ідентифікації: студенти активніше співвідносять себе з роллю помічника, консультанта, фасилітатора адаптаційних процесів [3]. Формується позитивне переживання професійного сенсу – бути корисним, підтримати інших, зробити внесок у колективну психологічну опору.

Разом із цим, процес формування ідентичності вимагає послідовного поєднання зовнішнього професійного впливу (навчання, практика, супервізія) із внутрішнім прийняттям себе в цій ролі. У період війни ці два рівні не завжди розвиваються гармонійно: у деяких студентів спостерігається відчуження від професії, фрустрація щодо своєї ефективності, перевантаження відповідальністю, що формує ризик професійного вигорання ще на етапі навчання. Саме тому особливої важливості набуває створення умов для рефлексивного пропрацювання особистого образу майбутнього психолога, безпечного освітнього середовища для обговорення етичних дилем, забезпечення якісної професійної підтримки – менторства, супервізії, навчальних кейсів [1].

Висновки. Формування професійної ідентичності майбутніх психологів у період воєнних викликів набуває особливого значення, оскільки цей процес відбувається в умовах підвищеної емоційної напруги, соціальної невизначеності та морального навантаження. Війна змінює не лише контекст професійної підготовки, а й саме уявлення студентів про цілі, завдання та сенси психологічної діяльності, активізує потребу у переосмисленні власної ролі в суспільстві.

Ідентичність майбутнього фахівця не зводиться до опанування професійної ролі, а є результатом глибокої внутрішньої роботи: інтеграції особистісних цінностей, етичних установок, емоційного досвіду та професійних знань. У воєнних умовах цей процес прискорюється, але водночас стає більш поляризованим: для одних студентів це стимул активного професійного самоствердження, для інших – джерело фрустрації чи сумнівів у правильності

вибору фаху. Саме тому важливим завданням психологічної освіти є створення умов для безпечного осмислення і прийняття професійної ролі – через рефлексію, практичну залученість, супровід і розвиток емоційної компетентності.

Професійна ідентичність психолога формується на перетині особистісного досвіду та соціального запиту. Війна висуває нові вимоги до цієї взаємодії, що потребує оновлення як освітнього процесу, так і науково-практичного підходу до підготовки фахівців. Готовність до виконання психологічної функції в кризових умовах має будуватися не лише на знаннях, а й на глибокому прийнятті професійного сенсу, що визначає стійкість, емпатійну відповідальність та психологічну зрілість майбутнього спеціаліста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова Н.О. Психологічні основи розвитку готовності до професійної діяльності психолога: Монографія. Слов'янськ: Видавець Маторін, 2010. 561 с.
2. Ващенко Т. В., Клібайс Т. В. Психологічні особливості формування професійної ідентичності майбутніх психологів та юристів. *Наукові здобутки студентів Інституту людини*. 2016. № 2 (6). С. 43–49.
3. Ідентичність особистості в умовах суспільних трансформацій : навчально-методичний комплекс курсу. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2024. 48 с.
4. Проблеми розвитку ідентичності особистості в освітньому просторі : матеріали III круглого столу (15 жовтня 2024 р.). Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 96 с.
5. Савчук З. С. Психологічні особливості професійної ідентичності майбутнього психолога в аспекті його професіоналізації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 5(59). Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка. С. 304–309.